

Zeynep Atikkan¹

Medyada artan tekelleşmeye karşı sosyal medya, haber blogları bir çözüm olarak görülebilir mi?

Medyanın tekellerin eline geçmesi, Türkiye’de ve dünyanın her yerinde gazetecilik mesleğine ve demokratik sürecin işleyişine zarar vermiştir. Peki bu noktaya nasıl gelindi? 80’lerden itibaren ekonomide neo-liberal politikaları yerleştirmek için büyük bir viraj alındı. Batı ekonomilerinde büyük bir altüst oluş yaşanıyordu. Medya sermayesi de bu çalkantılar içinde el değiştirmeye başladı. Gazeteci ailelerin elindeki gazeteler teker teker satılmaya başladı. Bu dönüşümün şoklarını her ülke kendi basın geleneğine göre yaşadı. Örneğin, Amerikan demokrasisinin temel taşlarından biri olan yerel gazeteler büyük sermayenin eline geçti. Sonra işin ucu televizyonlara ve ulusal gazetelere uzandı. Medyada patron profili değişirken gazetecilik de asli işlevinden hızla uzaklaştı. Medyada yeni teammüller ortaya çıktı. Okuru eğlendirme, oyalama, gündem yaratma, Türkiye’de olduğu gibi yazı işlerinde koalisyonlar kurmaya kalkışma gibi. Basın magazinleşti. Bu arada yeni patronlar elde ettikleri medya gücünü iş ilişkilerini geliştirmek için kullandılar. Bu, gazetecilik değil, güce güc katma dönemiydi. Medya patronları hükümetlerle bir takım çıkar ilişkileri kuruyorlardı. Bu ilişkiler hem ulusal hem de global düzeyde geliyordu. Murdoch’un sahibi olduğu News Corporation, bu uygulamanın en çarpıcı örneğidir. Aslında Murdoch imparatorluğunun akibeti pek çok doktora tezine konu olacak kadar önemlidir. Medyanın Murdoch’laşması birçok ülkede taklitlerini de ortaya çıkarttı. Türkiye’de toplumun yakından izlediği gibi 80’lerden itibaren medyaya bir patron geldi, diğeri gitti. Sonra yenileri geldiler ve sahneden çekildiler. Merkez sağ çökerken medya patronları da sarsıntıya girmişti. Bu dönemin iç yüzünü, iktidarını kaybetmiş patron itiraflarından öğrenmeye başladık. Gazetelerin hükümetlerle belli dengeleri gözetmek için nasıl doğruları yazmaktan kaçındıkları, frene bastıklarını anlatıyorlardı. Kısaca gazeteciliğin iptal edilişi bizzat gazete patronları tarafından itiraf edildi.

Dünyada gazetelerin asli görevlerini yapamaz hale gelmelerinin bedeli sanıldığından çok daha ağır oldu. Örneğin, medya tarihine kara leke olarak geçecek olan bir olay, ABD’de Irak Savaşı öncesinde yaşandı. Amerika’nın en saygın gazetelerden biri diye tanımlanan New York Times, Irak’ta kitle imha silahları olduğunu yazarak hükümetin yalanını sahiplendi. Amerikan kamuoyu yalan gerekçelere dayanan bir savaşın meşruiyetine inandırıldı. Bugün şu soruları sormak anlamlı değil mi? O dönemde gazetecilik yapılmış olsaydı ve hükümetin yalan söylediği ortaya çıksaydı Irak Savaşı’nın akibeti ne olurdu? Benzer sorular, 2008 yılındaki mali kriz için de geçerli. Ancak bu sorular hiçbir zaman ana akım medyada gündeme gelmedi. Hala da gelmiyor. Zaten Amerika’da bloglar Irak Savaşı (2001) sırasında yükselmeye başladı. Muhalefet kendisini ancak bu yeni mecralarda ifade edebildi.

Dijital devrim medyada bütün bir paradigmayı değiştirmekle birlikte, yukarıda anlatılanlar bugün de geçerli olmaya devam ediyor. Ne de olsa alışkanlıklar bir çırpıda ortadan kalkmıyor, ana akım medyadaki zihniyet daha dijital devrimin mantığını kavramış değil. Şimdi eski alışkanlıkları dijital ortama taşıma çabası içindeler.

Bütün bu direnme ve eski alışkanlıkları yeni ortama monte etme çabalarına rağmen yeni bir medya

1 Gazeteci-Yazar

gerçeği var. Bu değişim patronlar istediği için olmadı. Teknoloji gelip kapıya dayandı. Medya ekonomisini, haberin kimin tarafından yapılacağını, nasıl dağıtılacağını, nasıl okunacağını vs. değiştirdi. Her teknolojik devrim gibi internet teknolojileri de büyük tahribat yaptı. Bu tahribattan olumlu gelişmeler ortaya çıkabilir. Hayal kırıklıkları da olabilir. Bütün zorlukların bilincinde olmakla beraber, tahribatın olumlu sonuçlar doğuracağına inanıyorum. Ne de olsa ortada umut verici örnekler var. Haber blogları henüz on bir-on iki yaşındalar. Aralarında gündem yaratacak kadar gelişmiş, saygınlık kazanmış olanların sayısı az değil. Blogların varlığı ana akım medyadaki 'ben son sözü söylerim' tekelini büyük ölçüde kırdı. Gazeteciler, dijital devrimin neden olduğu yeni bir rekabet ortamına itildiler. Bunu birkaç yıl öncesine kadar hayal bile edemezlerdi. Bloglar yeni seslerin duyulmasına olanak sağladı böylece kamusal alan genişledi ve çeşitlendi. Bloglar ifadeyi demokratikleştiren mecralar haline geldiler. Bu gelişmelerin, demokrasi üzerinde olumlu etki yaratması kaçınılmaz. Ancak madalyonun diğer yüzü pek iç açıcı değil. Ne de olsa dijital ortam yeni tekelleşmelere açık. Bu süreç başladı bile. Bu nedenle dün olduğu kadar bugün de bağımsız düşünebilen insanlara ihtiyaç var. Zaten farklılık yaratırlar, her koşulda bağımsız düşünceye sahip olanlar değil midir?

Sosyal medya bağlamında geleceğin gazeteciliği hakkında ne düşünüyorsunuz?

Sosyal medyanın ve blogların gazeteciliğin geleceğini etkilemesi kaçınılmaz. İyimser senaryoya göre, çeşitli nedenlerle medyanın kapattığı haberlerin başka mecralardan çıkma ihtimali eskiye göre daha yüksek. Yani son yıllarda iyice deforme olmuş gazeteciliğin yeniden özüne dönmesi beklenebilir. Kısaca, Amerika yeniden keşfedilmeyecek.

Esas önemli gelişme, haberin ve bilginin paylaşılma biçimi. Haber, yazı işleri masasından belli filtrelerden (gazete sahibinin hükümetle ilişkisi, reklam öncelikleri gibi) geçtikten sonra okura ulaşması olayı bitti artık. Dijital ortamda bilgi yatay olarak insandan insana, kitlelerden kitelere ulaşıyor. Yatay iletişimin hem özgürleştirici hem de cemaatleştirici yönü var. Buradan çıkacak medya kültürünün niteliğini kestirmek ise pek kolay değil.

Şimdilik şunu söylemek mümkün. Gazeteler, özellikle patronlar dijital devrimin kodlarına ayak uydurmak zorundalar. Karşılarında, bilgiye pek çok kanaldan ulaşma imkanı olan bir kitle var. Bu kitleye ulaşmak, yeni yetenekler gerektirecek. İnternet devriminin çocukları olan blogcular, yurttaş gazetecileri, Twitter kullanıcıları önümüzdeki yıllarda daha da aktif olacaklar. Eskiden gazetede 'şu haberi okudum' denirdi. Bugün bir haberin sosyal medyada nasıl tartışıldığı haber oluyor. Medyada "WikiLeaks" kültürünün yerleştiği bir süreçteyiz. Bu gelişmelerin geri dönüşü yok. Geleceğin gazeteciliğini bu çerçevede düşünmek gerekli.

Twitter ve Facebook gibi sosyal paylaşım sitelerinin yeni kuşaklar yarattığı yeni olanaklarla ilgili düşünceleriniz nelerdir?

Sosyal medya ağları adı üstünde yeni 'sosyallikler' yaratıyor. Dolayısıyla medyadan edebiyata, siyasetten akademik yaşama kadar her yerde oluşmakta olan dijital kültürün izlerini görmek mümkün. Şu gerçeği hep göz önünde tutmak gerekli: Yetenek hangi koşulda olursa olsun bir şekilde ortaya çıkar. İnternet ortamı ise bireye, söyleyecek sözü olana yeni olanaklar sunuyor. Dijital ortam, eskiden olduğu gibi insanları parlatan ya da yok eden kudret simsarlığı müessesesini

yok etmekte. İşin daha çok başındayız ancak dünyada çok ilginç denemeler de var. Örneğin, bazı genç yazarlar, Facebook'da interaktif roman yazma denemeleri yapıyorlar. Her gün, romandan kısa bir bölüm yazılıyor. Gelen tepkiler ve katılımlarla ertesi gün diğer bölüme geçiliyor. Yazı bu şekilde uzuyup gidiyor. Yeni bir yazı anlayışı bu.

Kuşkusuz ki internet kullananlar aceleciler. Bilgiyi oburca tüketiyorlar ve bunları başkalarıyla paylaşıyorlar. Bu, edebi yaratıcılık için çok elverişli bir ortam değil. Belki de Facebook ve Twitter'daki yeni sosyalleşme yeni bir edebi tarz ortaya çıkaracak! Sinemaya gelince, dijital ortam görselliğe muazzam olanaklar sağlıyor.

Kısaca, elektronik ortamın esas özelliği her türlü aracıyı ortadan kaldırması. Okurla haberci arasına yazı işlerinin girememesi gibi. Edebiyatçı da eleştirmenlerin ve birtakım kudret simsarlarının badiresini aşmak zorunda değil artık. Okurla yazar, haberci ve gazeteci arasında yeni bir iletişim biçimi geliyor. Buradan yeni yaratıcılık fıskırarak ve bu yeni dönemin ekonomisi de eskisine benzemeyecek.

Dijital ortamda küresel anlamda uluslararası haberciliğin üretim tarzı nasıl? Size göre kes yapıştır mı yoksa özgün, bilinçli habercilik mi?

Dijital ortam bireye çok ayrımlı, derin ve araştırılmış haber ve analiz yapma imkanını veriyor. Diğer taraftan 'kes yapıştır haberciliği'ne de müthiş bir alan yaratıyor. Ancak yanlış ve kasıtlı haberi, 'kes yapıştır'ı tespit etmek ve ilan etmek eskiye göre çok daha kolay. İşin teorisi böyle. Uygulamaya gelince; günümüzde dijital ortam doğruların ortaya konduğu ideal bir alan olmaktan çok uzak. İnternet ortamı daha çok nefret söylemi için kullanılıyor, nefreti besleyen haber ve yazılar prim yapıyor. Bu noktada fazla romantik olmamak gerekli. Ancak düzgün habercilik ve gazetecilik yapmak isteyenler için ulusal ve global düzeyde mecraların açıldığı da bir gerçek. Bunların sayısı artacak. Örneğin, iyi araştırılmış, iyi yazılmış bir haber veya yorum, bir Avrupa ülkesinde ya da Asya'da konuyla ilgilenen bir blogda yayınlanabilecek. Böylece çok geniş kitlelere ulaşabilecek. 2008 mali krizini ele alalım. Ekonomiyle ilgili çevreler krize ilişkin en ilginç haber ve yorumları, İspanya'nın ücra bir köyünde yaşayan İngiliz bir iktisatçının blogundan izlediler. Adı Edward Hugh idi.

Birçok ülkenin dışişleri bakanlıklarında yabancı blogları ve sosyal medyayı izleme daireleri kuruldu. Bu, sosyal medyanın ve blogların etki yarattığının ve ciddiye alındığının işareti.

Sosyal medya bireysel ifade özgürlüğünü sağlayarak sansürün önüne geçmede etkili mi?

Sansür uygulamak isteyenler, her koşulda bunun yollarını arayacaklardır. Nitekim dünyada internet kullanımına yönelik kısıtlayıcı yasaların sayısı az değil. İnternet sayesinde bireysel ifade özgürlüğü sağlandı ama hükümetler interneti denetim altında tutmaya çalışıyorlar. Ancak işleri kolay değil. Nedenine gelince, internet teknolojileri bireyi güçlendirdi. Günümüzün internet kullanıcısı haberi ve bilgiyi kağıttan ya da televizyondan öğrenen dünkü bireyden çok farklı, çok daha güçlü. Bu bakımdan dünkü sansür anlayışını bugünlere monte etmek zor. İnternet, bireysel ifade özgürlüğünü sağladığı gibi bilgiyi üreten, tüketen ve yayan bir sınıf da yarattı. Önümüzdeki yıllarda bu sınıfın, siyasetle ilişkisinin nasıl gelişeceğine tanıklık edeceğiz. Bu ilişkinin niteliği demokrasinin işleyişini de etkileyecek. Sansür meselesini bu çerçevede ele almak gerekli.

Yazı Teslim Kuralları

Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi'nde yayınlanan yazılara telif ücreti ödenmez ve eser sahibi olarak yazar(lar) ulusal ve uluslararası akademik bilgi paylaşımını desteklemek amacıyla yazılarının tam metin olarak ticari niteliği bulunmayan elektronik veri tabanlarında yer almalarını onaylarlar.

● Akdeniz İletişim Dergisi bu anlayışla, tam metin olarak Genel Kamu Lisansı şeklinde ayrıca internette de yayınlanmaktadır.

● Yazıların başka yerde yayınlanmamış orijinal çalışmalar olması gerekmektedir. Bunların dışında kitap eleştirisi, akademik yorum ve değerlendirme, bildiri, çeviri ve benzeri yazılara da yer verilebilir. Yazılar Türkçe ya da İngilizce olabilir.

● Yazılarda 150-200 kelime civarında İngilizce ve Türkçe özet (abstract) ile yazıya uygun Türkçe ve İngilizce anahtar kelimeler (keywords) yazının başına eklenmelidir. Yazıların ve özetlerin üzerinde sadece yazının başlığı bulunmalıdır. Yazılar, daha önce bir toplantıda/sempozyumda tebliğ edilmiş ise toplantının adı, tarihi ve yeri belirtilmelidir. Yazar(lar), isim, tam ve açık posta adreslerini, telefon ve faks numaralarını ve elektronik posta adreslerini ayrı bir kapak sayfasında yazmalıdır. Bu bilgiler hakemlere gönderilmeyecektir.

● Yazılar, Times New Roman karakteriyle 12 puntoda ve 1.5 aralıklı olarak yazılmalı ve 10-30 sayfa uzunluğunda olmalıdır. Sayfa yapısı soldan 4, diğer taraflardan 3 cm boşluk bırakılarak düzenlenmelidir. Yazılar yaygın olarak kullanılan bir kelime işlemci programı ile yazılmalıdır. Başlıklar ve ara başlıklar kısa ve belirgin olmalıdır.

● Çalışmalarda şu sıranın takip edilmesi uygun olacaktır: Başlık, Özet, Anahtar Kelimeler, Yabancı Dildeki Başlık, Abstract, Keywords, Giriş, Ana Metin, Yöntem, Bulgular, Tartışma, Sonuç ve Kaynakça.

● Dergiye gelen yazılar editoryal değerlendirmeden geçirilerek sonuç olumlu ise en kısa sürede hakem değerlendirmesine alınacaktır. Hakemlerin görüşleri uyarınca yazarlardan yazılarını geliştirmeleri veya gözden geçirmeleri istenebilir. Yazının düzeltilmeden yayınlanmasına veya yayınlanmamasına karar verilebilir. Yazıyı hakemlerden birisi yayınlanmasına diğeri yayınlanmamasına karar verdiği durumda yazı üçüncü bir hakeme gönderilir. Yazı metni yazara iade edilmez.

● Yayın konusunda son karar yayın kuruluna aittir.

● Dergiye gönderilecek çeviri metinler için mutlaka yazının yayınlandığı derginin editöründen izin alınmalıdır. Ayrıca çeviri metin dergiye asıl makale ile birlikte gönderilmelidir.

Kaynak Gösterme

Metin İçinde Kaynak Belirtme

Yazılarda yalnızca metin içi kaynak gösterme yöntemi kullanılmalıdır.

● Tüm kaynaklar, ana metinde parantez içinde, yazarın adı, basım yılı ve sayfa numaraları ile belirtilmelidir. "Ibid", "op.cit.", "a.g.e." vs. kısaltmalar kullanılmaz. Notlar ve kaynaklar ayrılmalıdır. Notlar, metnin içinde numaralandırılıp, metnin sonunda numara sırasına göre ve kaynaklardan önce yerleştirilmelidir. Notların içinde yer alan kaynaklar da metin için geçerli olan kurallara göre belirtilir.

- İçerik dipnotları ve diğer açıklamalar sayfa altında verilmelidir. Metnin içinde numaralandırılan notlar, sayfa altında numara sırasına göre yerleştirilmelidir. Notların içinde yer alacak kaynaklar için de metin içi kaynak gösterme yöntemi kullanılmalıdır.
- Bir kaynaktan yapılan alıntılar metin içinde çift tırnak içinde gösterilmelidir. 30-40 kelimedenden uzun alıntılar, tırnak kullanılmadan girintili (indent) paragraf olarak verilmelidir.
- Kaynak gösterirken, yazar ismi metin içinde geçmiyorsa parantez içinde yazarın soyadı ve yayın tarihi belirtilmelidir: (Lewis, 1991).
- Belli bir sayfa söz konusuysa, yazar soyadı ve yayın tarihine ilave olarak sayfa numarası da yazılmalıdır: (Lewis, 1991: 13).
- Yazar isminin metinde geçtiği durumlarda kaynağın yayın tarihi ve sayfa numarası yazılmalıdır: (1991: 13).
- Birbirini takip etmeyen sayfalar için önerilen yazım şekli ise şöyledir: (Lewis, 1991: 13-8, 54- 7).
- İki yazarlı kaynaklarda, her iki yazar soyadı da kullanılmalıdır: (Erdoğan ve Alemdar, 2002).
- İki'den fazla yazarlı kaynaklarda ise "vd." ibaresi yer almalıdır: (Keyman vd., 1996).
- Aynı yazarın, aynı yıl yayınlanmış birden fazla eseri kullanılıyorsa, basım yılına a, b, c, gibi harfler eklenerek birbirinden ayrılmalıdır: (Koloğlu, 1999a).
- Yasal ve etik her türlü sorumluluk makale yazarlarına aittir.
- Yazılar, posta aracılığı ile gönderilebileceği gibi editoryal incelemenin daha hızlı yapılabilmesi için iletisimdergisi@gmail.com adresine e-posta ile de gönderilebilir.
- Metin içinde aynı konuda birden çok kaynağa referans verilecekse kaynaklar birbirinden noktalı virgül ile ayrılmalıdır: (Kabacalı, 1994: 13; Koloğlu, 1999: 28).
- Kaynaklar listesinde sadece yazıda göndermede bulunan kaynaklara yer verilmeli ve bu kaynaklar yazar soyadına göre alfabetik olarak sıralanmalıdır. Bir yazarın birkaç çalışması listede yer alacaksa, yayın tarihine göre (eskiden yeniye doğru) bir sıralama yapılmalıdır.

Kitap

Koloğlu, Orhan (1992). Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Basın. İstanbul: İletişim.

Çeviri Kitap

Fiske, John (1996). İletişim Çalışmalarına Giriş. Süleyman İrvan (çev.). Ankara: Ark.

Derleme Kitap

Bora, Aksu ve Günal, Asena (der.) (2002). 90'larda Türkiye'de Feminizm. İstanbul: İletişim.

Bir Yazarın Seçilmiş Yazılarından Derlenmiş Kitabından Makale

Thomas, Lewis (1974). "The Long Habit." Lives of a Cell: Notes of Biology Watcher içinde. New York: Viking. 47-52.

Derleme Kitapta, Çeviri Makale

Paz, Octavio (2000). "Tarihin Sonu'nda Batı Doğu'ya Dönüyor." Yüzyılın Sonu,

Büyük Düşünürler Çağımızı Yorumluyor. Nathan Gardels (der.) içinde. B. Çorakçı Dışbudak (çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür. 137-144. 262.

İki Yazarlı Kitap

Toksöz, Gülay ve Erdoğan, Seyhan (1998). Sendikacı Kadın Kimliği. Ankara: İmge.

Üç Ya Da Daha Fazla Yazarlı Kitap

Spiller, Robert, vd. (1960). Literary History of the United States. New York: MacMillan.

Yazar Olarak Kurum Adı

Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı (1996). Kafkasya ve Orta Asya: Bağımsızlıktan Sonra Geçmiş ve Gelecek. Ankara: Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı.

Dergide Makale

Asiliskender, Burak (2004). "Kimlik, Mekan ve Yer Deneyimi." Kültür ve İletişim 2(7): 73-94.

Yayınlanmamış Tez

Dursun, Çiler (2002). İdeoloji ve Özne: Türk-İslam Sentezi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: A.Ü. SBE.

Gazete Yazısı

"TCK yoksa müzakere başlamaz." (2004). Hürriyet. Erişim tarihi: 21.09.2004.

İnternette Yazarı Belli Olmayan Yazı

"Yellow Journalism." (2004). <http://www.pbs.org/crucible/journalism.html>. Erişim tarihi: 10.06.2004.

İnternette Yazı

Atabek, Ümit (2003). "WITFOR ve Dünya İletişim Teknolojileri Forumu." www.umitatabek.net/witfor.html. Erişim tarihi: 20.04.2003.

Sempozyum Kitabında Bildiri

Kösebalaban Doğan, Nalan ve Söz, Bahar (2007, Ekim). "İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Medya Okuryazarlığı Kavramına Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi". 4. Uluslararası Çocuk ve İletişim Kongresi ve 4. Uluslararası Çocuk Filmleri Festivali ve Kongresi: Risk Altındaki Çocuklar (2. Cilt). İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi. 709-722.